

TABULKA 2 | Výskyt situací souvisejících s daným indikátorem sociální gramotnosti žáků v navštívených hodinách (podíl navštívených hodin)

Indikátor sociální gramotnosti	Výskyt situací	
	2017/2018	2019/2020
Žáci se vyjadřují věcně, správně a jasně.	98 %	97 %
Žáci vysílají signály aktivního naslouchání (např. přikyvování, projevování zájmu o sdělovaný obsah, verbální přitakávání).	96 %	95 %
Žáci vyslechnou (soustředěně) komunikačního partnera.	94 %	92 %
Žáci jednájí tak, aby jejich chování vytvářelo a podporovalo dobré mezilidské vztahy a řešilo problémy ve vztazích.	94 %	88 %
Žáci projevují svým chováním respekt k základním lidským právům vůbec a konkrétně i k právům svých spolužáků a učitelů.	89 %	87 %
Žáci ovládají techniku řeči, vnímají a jsou s to reflektovat v praxi komunikace význam tónu hlasu.	91 %	82 %
Žáci vnímají, reflektují a kontrolují řeč těla vlastní i druhých.	91 %	79 %
Žáci se zajímají o spolužáky i o učitele.	77 %	75 %
Žáci projevují svým chováním respekt k různým formám odlišnosti (např. pohlaví, etnikum, kultura) ve společnosti i ve třídě.	66 %	52 %
Žáci se spolupodílí na formulaci základních pravidel chování ve třídě a ve škole a respektují je.	63 %	49 %
Žáci používají základní individuální a sociální dovednosti pro práci v týmu.	41 %	38 %
Žáci plní různé týmové a pracovní role tak, aby přispěli skupině.	38 %	35 %
Žáci posoudí v konkrétní situaci, zda je výhodné použít kooperaci, nebo jinou strategii k dosažení cíle.	21 %	20 %
Žáci v konfliktních či potenciálně konfliktních situacích rozlišují a uplatňují projevy respektující a nerespektující komunikace.	21 %	15 %
Žáci popíší, co vztahům škodí a co je podporuje, a aplikují tuto znalost do vlastního chování.	24 %	14 %
Žáci efektivně moderují diskusi.	20 %	14 %
Žáci poznávají svůj vztah k soutěži – jak reagují a jednájí, co jim brání zvládat konkurenci, trénují odolnost, respektují etická pravidla.	14 %	13 %
Žáci vysvětlí základní zásady týkající se optimálního způsobu vnímání a hlubšího poznávání druhých lidí.	23 %	12 %
Žáci popíší výhody a úskalí kooperace.	14 %	12 %
Žáci vysvětlí vliv možných chyb a omylů v poznávání lidí (a případně též sociálních situací) na vzájemné vztahy.	17 %	8 %
Žáci rozpoznají manipulativní komunikaci a používají vhodné strategie obrany proti agresi a manipulaci.	8 %	4 %
Žáci charakterizují projevy předstírání, klamání a lhaní v komunikaci, uvažují o jejich účelu a aplikují nástroje rozpoznání.	6 %	3 %

Vedle hodnocení sledovaných indikátorů sociální gramotnosti žáků jednotlivě stojí za pozornost otázka, které situace vztahující se k těmto indikátorům mají tendenci vyskytovat se ve výuce společně. V tomto ohledu byla zjištěna existence tří takových skupin indikátorů:¹³

- První skupina zahrnuje indikátory sociální gramotnosti žáků, které jsou spojeny s charakteristikou mezilidských vztahů s vazbou na manipulativní komunikaci, konflikt, předstírání, lhaní a chyby v interakcích.
- Druhá skupina zahrnuje indikátory sociální gramotnosti žáků, které se obsahově vztahují ke kvalitě komunikace žáka a k projevování jeho zájmu (respektu) o komunikační partnery.
- Třetí skupina zahrnuje indikátory sociální gramotnosti žáků, které se obsahově vztahují k plnění rolí žáka ve skupině a k jeho schopnostem spolupráce.

Hodnocení zohledňuje to, v jakém kontextu výuky jsou tři uvedené subdimenze sociální gramotnosti žáků rozvíjeny významně více (viz tabulka č. 3 pro přehled hodnocených charakteristik výuky), a to s následujícími zjištěními:

- Kvalita komunikace žáka a projevení jeho zájmu (respektu) o komunikační partnery (první subdimenze) byla hodnocena významně hůře v případě výuky žáků nematuritních oborů vzdělání, neaprobovaných učitelů a učitelů hlásících se k tradičnímu edukačnímu stylu, dále v hodinách charakteristických klimatem nepodporujícím učení.

¹³ Zjištění vychází ze závěrů faktorové analýzy hodnot indikátorů sociální gramotnosti v navštívených hodinách výuky. Další hodnocení tří identifikovaných skupin indikátorů sociální gramotnosti žáků, tj. tří faktorů, je v textu založeno na hodnotách tří faktorových skóre každé navštívené hodiny výuky.